

UVOD U EVROPSKU KONVENCIJU O ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Ova publikacija je izrađena u okviru Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu 2022. - 2025. u sklopu projekta "Initiative for Legal Certainty and Efficient Judiciary in Bosnia and Herzegovina - Phase III". Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su autorova i ne odražavaju nužno službenu politiku Vijeća Evrope.

Dozvoljena je reprodukcija izvoda (do 500 riječi), osim u komercijalne svrhe, pod uslovom da je očuvan integritet teksta, da se izvod ne koristi izvan konteksta, da ne daje nepotpune informacije niti na neki drugi način vodi čitaoca na pogrešne zaključke o njegovoj prirodi, obimu ili sadržaju teksta.

Izvor teksta je uvijek obavezano navesti na sljedeći način "© Vijeće Evrope, 2022". Sve druge zahtjeve za reprodukcije /prijevoda dijela ili cijelog teksta, treba uputiti Direktoratu za komunikacije, Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Svu ostalu korespondenciju koja se odnosi na ovu publikaciju treba uputiti na adresu:
Department for the Implementation of
Human Rights, Justice and Legal
Co-operation Standards

Department for the Implementation of
Human Rights, Justice and Legal
Co-operation Standards
F-67075
Strasbourg Cedex
France

Korice, grafički dizajn i publikacija: A Dizajn

Vijeće Evrope, novembar 2023.

**KURIKULUM
ZA UVOD
U EVROPSKU KONVENCIJU
O ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA
I OSNOVNIH SLOBODA**

SADRŽAJ

Kurikulum	5
Tabelarni prikaz kurikuluma.....	7
PRILOG	
Vodič za primjenu kurikuluma	11
A) UPITNIK uz poziv za učešće (obrazac)	11
B) TEST (za početak i kraj obuke).....	11
C) TEMATSKE SESIJE.....	12
TEMA 1.....	12
TEMA 2.....	14
TEMA 3.....	17
TEMA 4.....	22
D) SIMULACIJA SLUČAJA (primjer).....	23
E) OBRAZAC ZAVRŠNE EVALUACIJE	25
Uvod u Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda	25
F) OBRAZAC ZAVRŠNOG TESTA.....	26

KURIKULUM

Ovaj kurikulum namijenjen je edukatorima u oblasti upoznavanja stručnih saradnika i novoimenovanih sudija i tužilaca sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Pošto je riječ o polaznicima koji dolaze sa određenim predznanjem, kurikulum predstavlja putokaz u praktičnom smislu i stoga sadrži, pored stručnih, i osnovne pedagoško-metodološke instrukcije za provođenje edukacije.

Kada je riječ o metodama, u edukaciji je neophodno služiti se što raznovrsnijim nastavnim metodama: od predavanja, prezentacije, modifikovanog predavanja, "brejnstorminga", grupe diskusije, debate, studije slučaja, demonstracije opštih principa na konkretnom primjeru, simulacije, igranja uloge, kao i same igre¹.

Pri izboru metoda neophodno je voditi računa i o izboru nastavnih sredstava, koja moraju biti učinkovita i svrsishodna, odnosno uočljiva, jednostavna, precizna, zanimljiva, praktična (tabla, "flip-čart", poster i grafikon, model/uzorak, TV i video, priručnik, projektor, računar i sl.).

Sa metodološko-pedagoškog aspekta neophodno je ispravno planirati vrijeme namijenjeno edukaciji. Plan realizacije edukacije je mapa logičnog slijeda smjernica/koraka za edukatora i njegov cilj je ostvarenje zadate edukacije. Plan mora da sadrži naziv jedinice koja se obrađuje, potrebno vrijeme za obradu, potreban materijal, aktivnosti edukatora i polaznika, te cilj i zadatke edukacije. Prilikom određivanja vremenskog okvira za edukaciju kako u cjelini, tako i u njenim segmentima, neophodno je da edukatori imaju na umu vrijeme potrebno za primjenu određenih tehnika koje je uputno koristiti², kako bi se kod polaznika potakli kognitivni

---

1 Pod predavanjem se podrazumijeva usmeno izlaganje sadržaja polaznicima, pri čemu ne postoji dvosmjerna komunikacija i koristi se samo za prenošenje znanja, odnosno informacija. Prezentacija podrazumijeva istu aktivnost putem vizuelnih nastavnih sredstava i efikasna je kada je riječ o većoj grupi polaznika. Podrazumijeva prethodnu pripremu materijala koji treba biti što je moguće jednostavniji. Modifikovano predavanje, za razliku od tradicionalnog, aktivno uključuje polaznike u proces učenja (aktivno učenje i povratna informacija). "Brejnstorming" je nastavna metoda kojom se polaznici ohrabruju da kreiraju što veći broj ideja, čime se stvara podsticajna i aktivna atmosfera. Grupna diskusija podrazumijeva iznošenje ličnih stavova o određenoj temi, analizom, ocjenom ili pregledom nastavne cjeline. Za razliku od diskusije, debata se koristi kad postoje suprotstavljeni stavovi ili više mogućih rješenja i poželjno ju je primijeniti za poboljšanje argumentacije učesnika. Studija slučaja uključuje temeljnu grupnu diskusiju o stvarnim ili izmišljenim situacijama i zahtijeva prethodnu pripremu učesnika. Demonstracija je nastavna metoda u kojoj edukator sam provodi određenu radnju (zadatak), pokazujući polaznicima šta i kako da urade, nakon čega je uputno polaznike ohrabriti da vježbaju zadatak koji je demonstriran. Simulacija je metod koji uključuje kreiranje određene zamišljene situacije s namjerom da se objašnjava kao stvarna ili moguća. Bliska simulaciji je metoda igranja uloge, kojoj je osnovna svrha izmjena pozicije učesnika i njihovih stavova, njihovim stavljanjem u različite uloge. Pod igrom kao nastavnim metodom podrazumijevamo takmičenje i/ili saradnju polaznika usmjerenu na ponavljanje i utvrđivanje nastavnog sadržaja, a može se organizovati i u formi kviza ili drugih aktivnosti u kojima postignuti rezultat zavisi od znanja stečenog na edukaciji.

2 Atentivne tehnike, tehnike opservacije, tehnike slušanja i tehnike postavljanja pitanja.

procesi pamćenja, razumijevanja, primjene, analiziranja, vrednovanja i stvaranja (kreacije)³, kao i vrijeme potrebno za provođenje anonimnih testova po logičkim cjelinama edukacije, a po okončanju edukacije i anonimne evaluacije obavljene edukacije u cjelini, te završni test usvojenog znanja.

Kako se ne bi desilo da polaznici edukacije imaju različite nivoe predznanja, za obuku "Uvod u Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda" predviđena je obaveza polaznika da prethodno pristupe kursu „Uvod u EKLJP i ESLJP” na online platformi HELP (<http://help.elearning.ext.coe.int/login/index.php>), čije je trajanje šest časova i nakon čega polaznik dobija potvrdu o završenom kursu. Ukoliko su neki polaznici već završili navedeni kurs, potvrda ne treba da bude starija od četiri godine.

Imajući na umu blisku, ali, ipak, različitu profesionalnu orijentaciju polaznika (stručni saradnici, novoimenovane sudije i tužioci), potrebno je voditi računa o tome da je jedan od osnovnih ciljeva obuke ne samo sticanje znanja o EKLJP već, prvenstveno, osposobljavanje polaznika da primjenjuju EKLJP u domaćem pravosudnom sistemu. U tom kontekstu polaznike je potrebno već na početku obuke uputiti na relevantnu literaturu i referentne primjere iz prakse Evropskog suda za ljudska prava za svaku od obrađivanih tema.

---

3 Pamćenje, koje određujemo kao prezentaciju prethodno stečenog znanja (prepoznavanje); razumijevanje, kao mogućnost određivanja značenja izloženih pojmova obuke - usmenih, pismenih i grafičkih (interpretirati, tumačiti, klasificirati, rezimirati, zaključiti, usporediti, objasniti); primjenjivanje, koje znači da polaznik može provesti naučeno u djelo ili koristiti određeni postupak u datoj situaciji (izvršavanje, implementacija); analiziranje, koje predstavlja mogućnost polaznika da razloži gradivo (materijale) u njegove sastavne dijelove uz razumijevanje međusobnih povezanosti tih dijelova i njihovog odnosa prema cjelini (razlikovati, organizirati, pripisati); vrednovanje (evaluacija), koje predstavlja mogućnost procjenjivanja prema određenim kriterijima ili standardima (provjeriti, kritikovati) i stvaranje, koje se određuje kao mogućnost sastavljanja zadatih ili naučenih elemenata u novu koherentnu ili originalnu cjelinu (generirati, planirati, proizvesti).

Tabelarni prikaz kurikuluma

<p>Obaveza polaznika prije same obuke je da pristupe kursu „Uvod u EKLJP i ESLJP“ na online platformi HELP (http://help.elearning.ext.coe.int/login/index.php), koji traje šest časova i nakon čega polaznik dobija potvrdu o završenom kursu. Ukoliko su neki polaznici već završili navedeni kurs, potvrda o njegovom završetku ne treba da bude starija od četiri godine.</p> <p>Prilikom slanja poziva i programa polaznicima za učešće u edukaciji potrebno je poslati Upitnik (vidi obrazac u Prilogu) u kome je potrebno da naznače nedoumice s kojima su se susreli u sopstvenoj praksi u vezi sa temama predviđenim u Programu. Ukoliko se radi o tekućem predmetu, uputno je da ga anonimiziraju i pripreme za izlaganje u okviru sesije na koju se odnosi, za vrijeme posvećeno diskusiji. Maksimalni vremenski okvir potreban za edukaciju je dva dana, a moguće ga je realizovati i u kraćem periodu.</p>						
Naziv sesije	Svrha i opis	Ciljevi	Ishod	Materijali	Aktivnost/Učesnici	Trajanje
Upoznavanje učesnika	Određivanje sopstvenog položaja i interesovanja u okruženju, kao i pozicioniranje u okviru grupe polaznika. Upoznavanje se vrši ličnim predstavljanjem svakog ponaosob, sa navođenjem pozicije na kojoj se nalazi svaki polaznik.	Cilj je kreiranje homogene grupe sa zajedničkim interesom u okviru koje će biti moguće kreirati grupe za rad po timovima.	Polaznici su se upoznali međusobno i otklonjena je barijera i eliminisan je otklon prema opštenju u nepoznatom okruženju.		(svi učesnici)	15 minuta
Predstavljanje obuke (programa, tematskih cjelina i edukatora)	Upoznavanje učesnika sa onim čemu je posvećena obuka i koji su joj ciljevi. U samom pozivu uputno je navesti teme koje će biti obrađivane i vremenski okvir trajanja obuke.	Cilj je kreirati u osnovnim crtama kako sadržinske, tako i vremenske okvire predstojeće obuke.	Polaznici imaju predstavu o tome šta i u kojem vremenu će naučiti, te kojim aktivnostima će se baviti u toku trajanja obuke.	-Program obuke	(edukator)	15 minuta

Provođenje testa	Stvaranje komparativa za evaluaciju obuke. Da bi se kreirao indikator uspješnosti obuke, potrebno je provesti identičan test (sa istim pitanjima) na početku i na kraju obuke.	Test je anonimn i cilj je ustanoviti kojim predznajem o temama koje se obrađuju u toku obuke polaznici raspolazu.	Kreiran je komparativ za ocjenu uspješnosti obuke.	Obrazac testa u Prilogu	Pismeni test (edukator i učesnici)	15 minuta
Primjena i pozicija Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine	EKLJP je međunarodni ugovor na čiju primjenu su se obavezale države članice SE pristupanjem članstvu. Ta obaveza podrazumijeva usklađivanje sa domaćim pravnim sistemom. Svrha je da polaznici shvate složenost procesa usklađivanja i načine otklanjanja sukoba unutrašnjeg pravnog sistema sa sistemom EKLJP.	Cilj je omogućiti polaznicima uočavanje nesaglasnosti domaćeg sa pravnim sistemom EKLJP i ESLJP i ohrabriti ih u pravcu rješavanja sukoba u predmetima kojima se budu bavili.	Polaznici su ohrabreni na direktnu primjenu EKLJP pozivanjem na međunarodne obaveze preuzete pristupanjem EKLJP čak i u slučajevima postojanja nesklada sa domaćim propisima ili praksom.	-Ustav BiH, član II 2; -Tekst EKLJP, čl. 1, 13, 16, 17. i 18; -Relevantne presude (izvodi, vidi Prilog)	-Uvodno predavanje (edukator); -Postavljanje pitanja (polaznici); -Diskusija (svi učesnici)	90 minuta (45+30+15 minuta)
Izazovi u primjeni međunarodnih standarda ljudskih prava u Bosni i Hercegovini	Primjena EKLJP u domaćem pravnom sistemu podrazumijeva tumačenje EKLJP kako državnih organa kao kolektiviteta, tako i jedinaca u pravosuđu. Potrebno je imenovati iste izazove i u diskusiji ukazati na način suočavanja sa istim izazovima.	Cilj je rješavanje nedoumica s kojima se pojedinci suočavaju u pravosudnom sistemu u rješavanju predmeta pred sudovima.	Polaznicima je ukazano na načine kojima mogu odgovoriti na poteškoće u primjeni međunarodnih standarda.	-Relevantne presude (izvodi, vidi Prilog) -Statistika ESLJP; -HUDOC; -Relevantne baze sudskih odluka (vidi Prilog)	-Prezentacija izazova (edukator); -Direktno postavljanje pitanja polaznicima o tome koja su njihova iskustva (edukator i polaznici međusobno); -Diskusija o mogućim rješenjima (svi učesnici)	90 minuta (15+45+30 minuta)

Supsidijarnost Evropske konvencije i ESLJP - Rješavanje sukoba domaćih propisa i EKLJP	Nadležnost ESLJP u praksi se pokazala kao pitanje koje izaziva brojne nedoumice. Pozivajući se na relevantne članove EKLJP, potrebno je ukazati na pravnu prirodu EKLJP i nadležnosti ESLJP.	Cijl je otklanjanje zablude o ESLJP kao višoj instanci u odnosu na domaći pravosudni sistem.	Polaznici razumiju nadležnost ESLJP (temporis, personae, loci), kao i njihovu ulogu u procesu izvršenja presuda ESLJP.	-EKLJP, čl. 1, 33, 34. i 39. -Relevantne presude (izvodi, vidi Prilog)	-Prezentacija načela supsidijarnosti i polja slobodne procjene (edukator); -Ilustracija na primjerima presuda-analiza principa supsidijarnosti-izvodi relevantnih presuda, poželjno koristiti pointerpoint prezentacije (edukator); -Diskusija na primjerima iz ličnog iskustva polaznika (polaznici).	90 minuta (30+30+30 minuta)
Pojam (djelotvornosti) domaćeg pravnog lijeka kao uslova za obraćanje Evropskom sudu	Jedna od bitnih postavki za obraćanje ESLJP je i iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova, pri čemu postoji obaveza države da obezbijedi djelotvorni pravni lijek. Pojam djelotvornosti je kompleksan pravni pojam izgrađen kroz praksu ESLJP i dio je rješenja pitanja sukoba domaćeg pravnog sistema i EKLJP.	Cijl je ukazati polaznicima na kriterije za djelotvornost pravnih lijekova, odnosno na činjenicu da je postojanje pravnog lijeka u propisu nedovoljno ukoliko isti lijek nije djelotvoran u praksi.	Polaznici su stekli predstavu o djelotvornosti domaćeg pravnog lijeka i kriterijima koji jednom pravnom sredstvu daju efekat djelotvornosti.	-EKLJP, čl. 1, 35. i 13. -Relevantne presude (izvodi, vidi Prilog)	-Prezentacija uslova prihvatljivosti i prava na djelotvoran pravni lijek (edukator); -Ilustracija na primjerima presuda ESLJP (edukator); -Diskusija na primjerima iz ličnog iskustva polaznika (svi učesnici).	90 minuta (30+30+30 minuta)

Simulacija na primjeru slučaja	Svrha je utvrđivanje stečenog znanja i igranjem uloge	Cilj je stavljanje u različite uloge radi sticanja šire perspektive	Polaznici tehnikom sučeljavanja argumenata primjenjuju naučeno	Primjer slučaja u Prilogu	Podjela uloga na podnosioca koji tvrdi da mu je povrijeđeno pravo na efikasan pravni lijek; Potrebno je podijeliti uloge na sudsko vijeće, podnosioca (i/ili njegove zastupnike), te zastupnika države	90 minuta
Provođenje testa	Ponavlja se test s početka obuke, čime je kreiran komparativ za uspješnost obuke.	Cilj je ustanoviti da li je ostvaren napredak u obimu stečenog znanja polaznika.	Moguće je uočiti ishod obuke.	Obrazac testa u Prilogu	Pismeni test (edukator i učesnici)	15 minuta
Provođenje evaluacije od učesnika i edukatora	Svrha je ukazati na eventualne nedostatke u toku obuke i dobiti sugestije u smislu poboljšanja kvaliteta i načina obuke.	Cilj je unaprijediti naredne obuke	Kreacija konkretnog parametra za buduće obuke iste vrste	Obrazac u Prilogu	Pismena evaluacija (edukator i učesnici)	15 minuta

PRILOG

VODIČ ZA PRIMJENU KURIKULUMA

A) UPITNIK uz poziv za učešće (obrazac)

- Lični podaci (ime, prezime, pozicija):
- Sesija koju iz ličnog iskustva smatrate najznačajnijom:
- Da li ste radili ili radite na predmetu koji se tiče predloženih tematskih cjelina u programu edukacije koji biste, uz zaštitu ličnih podataka, željeli izložiti u okviru predložene edukacije?

B) TEST (za početak i kraj obuke)

Pitanje broj 1: U kakvom su odnosu EKLJP i domaći propisi? (Zaokruži tačan odgovor.)

- a) EKLJP je nadređena domaćim propisima;
- b) domaći propisi imaju prioritet u odnosu na EKLJP;
- c) ponudi ispravan odgovor ako misliš da nijedan od ponuđenih nije tačan.

Pitanje broj 2: Domaći sudovi ne moraju direktno primjenjivati EKLJP. (Zaokruži tačan odgovor.)

- a) tačno,
- b) netačno,
- c) samo Ustavni sud BiH mora direktno primjenjivati EKLJP;
- d) ponudi ispravan odgovor ako misliš da nijedan od ponuđenih nije tačan.

Pitanje broj 3: Samo državljanin države članice Savjeta Evrope može tužiti svoju državu pred ESLJP. (Zaokruži tačan odgovor.)

- a) da,
- b) može je tužiti državljanin bilo koje članice Savjeta Evrope;
- c) može je tužiti i apatrid;
- d) ponudi ispravan odgovor ako misliš da nijedan od ponuđenih nije tačan.

Pitanje broj 4: ESLJP odlučuje samo na osnovu EKLJP i svoje sopstvene prakse i nije obavezan da poštuje domaće pravne propise. (Zaokruži tačan odgovor.)

- a) da,
- b) ne,
- c) ponudi ispravan odgovor ako misliš da nijedan od ponuđenih nije tačan.

Pitanje broj 5: Evropski sud svojim odlukama može mijenjati domaće sudske odluke. (Zaokruži tačan odgovor.)

- a) da,
- b) ne,
- c) ponudi ispravan odgovor ako misliš da nijedan od ponuđenih nije tačan.

C) TEMATSKE SESIJE

TEMA 1.

Primjena i pozicija Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine

- Svaka država članica je u postupku pristupanja Savjetu Evrope preuzela određene obaveze koje su prema svojoj pravnoj prirodi dvostrukog karaktera. Pored obaveze da uskladi unutrašnji pravni sistem sa Evropskom konvencijom, države članice su se pristupanjem obavezale i na prihvatanje nadležnosti i poštivanje odluka Evropskog suda za ljudska prava, u smislu ispravljanja svakog postupka ocijenjenog kao kršenje osnovnih ljudskih prava i sloboda zaštićenih Konvencijom.
- Bosna i Hercegovina je obavezana da primjenjuje Konvenciju odredbama sadržanim u Aneksu IV, član 2, Dejtonskog mirovnog sporazuma. Prema istim odredbama, Konvencija se ima direktno primjenjivati na području cijele BiH kao akt sa pravno obavezujućom snagom. Obaveze koje je Bosna i Hercegovina prihvatila Dejtonskim mirovnim sporazumom u pogledu primjene Evropske konvencije dobile su i institucionalni okvir ratifikacijom Evropske konvencije od institucija BiH 12. jula 2002. godine.
- Članom 1. Konvencije određena je obaveza država potpisnica da garantuju svakom pojedincu u okviru svoje jurisdikcije neometano uživanje prava i sloboda zagarantovanih Konvencijom, a članom 13. Konvencije određena je obaveza da se obezbijedi efikasan pravni lijek u sopstvenom pravnom sistemu svakome ko ima pravno utemeljen zahtjev u skladu sa Konvencijom. Time je stvorena identična obaveza za sve države potpisnice Konvencije da poštuju isto pravo (*koristiti prezentacije relevantnih članova Konvencije*).
- Kada je riječ o poštivanju Konvencije od države (a), nužno je skrenuti pažnju na zabranu zloupotrebe prava, predviđenu članom 17. Konvencije, te zabranu zloupotrebe ovlaštenja u ograničavanju prava i sloboda, predviđenu članom 18. Konvencije. Članom 17. se predviđa da se nijedan pojam u Konvenciji ne može tumačiti tako da

podrazumijeva pravo bilo koje države, grupe ili lica da se upuste u neku djelatnost ili izvrše neki čin koji je usmjeren na poništavanje, ili ograničavanje prava i sloboda u većoj mjeri od one koja je predviđena Konvencijom¹, dok se članom 18. propisuje da se ograničenja prava i sloboda, dozvoljena Konvencijom, neće primjenjivati u bilo koje druge svrhe osim onih za koje su predviđena².

- U vezi sa prethodnim su i ograničenja koja se tiču političke aktivnosti stranaca, predviđene članom 16. Konvencije u kome se kaže da se nijedna od odredaba članova 10, 11. i 14³. Konvencije neće tumačiti tako da sprečava države ugovornice da ograniče političku djelatnost stranaca. Pod strancima se, u smislu primjene člana 16, podrazumijevaju lica koja nemaju državljanstvo određene države, bilo da je riječ o licima sa državljanstvom druge države ili bez državljanstva. Ovim članom se omogućava državi da se zaštiti od potencijalno štetne političke aktivnosti stranaca na njenoj teritoriji, a da ta zaštita nema karakter diskriminacije u pogledu uživanja slobode izražavanja i/ili okupljanja i udruživanja⁴.
- Navedene obaveze podrazumijevaju usklađivanje unutrašnjeg pravnog poretka sa Evropskom konvencijom i praksom Evropskog suda, mada se, s obzirom na razvoj iste te prakse, nikada ne može konstatovati da je proces usklađivanja dokraja i u potpunosti proveden (*teza o Konvenciji kao živućem mehanizmu*. U svom postupanju Evropski sud prvenstveno odlučuje na osnovu Evropske konvencije o osnovnim ljudskim pravima i slobodama i sopstvene sudske prakse, mada u vođenju postupka poštuje i domaće pravne propise i sudsku praksu ukoliko su oni u skladu sa Konvencijom. Upravo se zbog toga Evropska konvencija i praksa Evropskog suda mogu smatrati "živućim mehanizmima" zaštite ljudskih prava i sloboda s obzirom na to da se presudama Evropskog suda dograđuju prethodno postavljeni principi i standardi).
- Pitanje obaveze usklađivanja unutrašnjih pravnih sistema država potpisnica i Konvencije obaveza je zakonodavnih tijela⁵. Jedan od najčešće primjenjivanih načina usklađivanja domaćeg pravnog sistema u državama članicama Savjeta Evrope je inkorporiranje Konvencije u domaći pravni sistem. Obaveza inkorporacije, *per se*, ne postoji, jer je članom 1. Konvencije određena obaveza država potpisnica da *osiguraju* uživanje prava i sloboda predviđenih Konvencijom pojedincima u okviru svoje jurisdikcije, što se ne može tumačiti kao zahtjev državi da inkorporira Konvenciju u unutrašnje pravo.⁶ Državama je prepušteno da, na način koji same izaberu, garantuju svakom poje-

---

1 Za principe vidi presude ESLJP *Ireland v. the United Kingdom*, 18. januar 1978. godine, § 154; *Konstantin Markin v. Russia* [GC], 30078/06, § 89, 2012. godina; *Jeronovičs v. Latvia* [GC], § 109, 5. juli 2016. godine.

2 Za principe vidi presude ESLJP *Merabishvili v. Georgia* [GC], 2017, §§ 303 and 306; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan* [GC], 2019, § 189; *Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, § 164.

3 Misli se na slobodu izražavanja, slobodu udruživanja, te zabranu diskriminacije.

4 Vidi Presudu ESLJP *Piermont v. France* od 27. aprila 1995. godine.

5 Da bi unutrašnji organi udovoljili obavezama preuzetim na međunarodnom nivou, iste obaveze moraju postati dio unutrašnjeg pravnog poretka. Metode kojima međunarodno preuzete obaveze postaju dio unutrašnjeg pravnog poretka se razlikuju od države do države, u zavisnosti od njenih unutrašnjih propisa, ali se, u suštini, svode na inkorporaciju (in toto) ili implementaciju odredaba međunarodnih sporazuma.

6 Mada je veliki broj država koje su to učinile (njih više od 30), smatrajući da time stvaraju značajniju osnovu za poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda.

dincu u okviru svoje jurisdikcije neometano uživanje prava i sloboda zagwarantovanih Konvencijom⁷. Postoje stavovi da nepostojanje obaveze inkorporiranja Konvencije u svoje pravne sisteme predstavlja slabost Konvencije, jer se na taj način stvaraju različiti sistemi zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda, zavisno od toga da li govorimo o položaju pojedinca u državi koja je inkorporirala Konvenciju ili ne. Bez obzira na to da li je država inkorporirala ili implementirala Konvenciju, članom 13. Konvencije sve države potpisnice su se obavezale na obezbjeđivanje efikasnog pravnog lijeka u sopstvenom pravnom sistemu svakome ko ima pravno utemeljen zahtjev u skladu sa Konvencijom. Time je za sve države potpisnice Konvencije stvorena identična obaveza na poštivanje istog prava. BiH je obavezu usklađivanja unutrašnjeg pravnog sistema sa Evropskom konvencijom preuzela kao postprijemnu obavezu, koja ni danas nije realizovana, što je imalo kao konkretnu posljedicu presude Evropskog suda protiv Bosne i Hercegovine kojima se ustanovljava postojanje sistemskih povreda ljudskih prava i sloboda u BiH.

- Ostavljajući po strani potrebu da zakonodavna tijela propisima usklađuju domaći pravni sistem sa Evropskom konvencijom, u okviru pravosuđa u BiH neophodno je naglasiti obavezu poštivanja Konvencije od svih pravosudnih institucija (bez obzira na nepostojanje jedinstvenog pravosudnog sistema na cijeloj teritoriji BiH), kako bi se izbjeglo nepoštivanje prava na efikasan pravni lijek.
- U tom kontekstu promjena na kojoj je neophodno insistirati jeste poštivanje Konvencije u svim sudskim instancama i vrstama sudskih postupaka, umjesto dosadašnjeg postupanja prema domaćim propisima i u skladu sa domaćom praksom, te prepuštanja Ustavnom sudu BiH da, u skladu sa nadležnošću u pogledu zaštite ljudskih prava i sloboda, odlučuje o povredi prava i sloboda garantovanih Konvencijom. Takva praksa je dovela do presuda u kojima je ESLJP ustanovio sistemske povrede osnovnih ljudskih prava i sloboda.⁸

TEMA 2.

Izazovi u primjeni međunarodnih standarda ljudskih prava u Bosni i Hercegovini

- Kao jedan od osnovnih izazova u primjeni međunarodnih standarda ljudskih prava u BiH ističe se nefunkcionalnost pravnog sistema Bosne i Hercegovine. Nefunkcionalnost pravnog sistema BiH se može pripisati, prije svega, neriješenom pitanju podjele nadležnosti, te nesaglasnošću koja postoji između podjele nadležnosti utvrđene Ustavom BiH i one koja, kao rezultat odluka Visokog predstavnika, postoji u praksi.
- Kao posljedica navedenog, javlja se i problem nepostojanja hijerarhijski ustrojenog pravosudnog sistema, što je posebno važno kada je u pitanju usklađivanje domaćeg pravnog sistema sa Konvencijom u segmentu postojanja prava na efikasan pravni lijek.

7 Detaljnije vidi: Jochen Abr. Frowein, *The Incorporation of the European Convention on Human Rights into the Legal Order of Germany, The International and the National*, Belgrade Centre for Human Rights, Beograd, 2003, str. 207.

8 Presude protiv Bosne i Hercegovine u kojima Evropski sud ustanovljava postojanje sistemske povrede osnovnih ljudskih prava i sloboda - *Jeličić protiv Bosne i Hercegovine*; *Karanović protiv Bosne i Hercegovine*; *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*; *Čolić protiv Bosne i Hercegovine*; *Đokić protiv Bosne i Hercegovine*.

- Naredna poteškoća u kontekstu prava na efikasan pravni lijek jeste i činjenica da Sud Bosne i Hercegovine ima veoma specifično postavljenu nadležnost s obzirom na to da se u odnosu na određeni korpus krivičnih djela ovaj sud javlja kao prva instanca.
- Nadležnosti i način funkcionisanja Ustavnog suda Bosne i Hercegovine određeni su neprecizno, što je direktna posljedica nepostojanja Zakona o Ustavnom sudu BiH. S obzirom na nepostojanje tog zakona, Ustavni sud BiH je, što je potvrđeno i u praksi Evropskog suda, izložen riziku proglašavanja neefikasnim pravim lijekom⁹.
- Izvršenje odluka Evropskog suda u segmentu dosuđenja novčane naknade¹⁰ ne odvija se na državnom nivou, već odštetu aplikantima isplaćuju vlasti entiteta i Distrikta Brčko, što doprinosi umanjenju državne odgovornosti pred Evropskim sudom, proizašlom iz njene procesnopravne i ugovorne sposobnosti¹¹. Šta se pritom koristi kao kriterij za određivanje koji od nivoa vlasti u BiH (entitet i koji ili Distrikt Brčko?) treba da isplati naknadu aplikantu, iz dosadašnje prakse nije u potpunosti jasno. Naime, ako se kao kriterij za naknadu materijalne ili nematerijalne štete na osnovu odluke Evropskog suda o postojanju kršenja ljudskih prava i sloboda garantovanih Evropskom konvencijom uzme bilo konkretan akt (pri čemu pod pojmom „akt“ podrazumijevamo kako zakonske propise, tako i odluke državnih organa) nekog od entitetskih organa vlasti za koji je ustanovljeno da je izazvao kršenje aplikantovog prava ili aplikantovo prebivalište ili boravište (a čini se da su u postupku izvršenja presuda Evropskog suda protiv BiH to bili kriteriji koji su uzimani u obzir), može se postaviti pitanje: Šta će se desiti u onim slučajevima kada se u svojstvu aplikanta pojavi pojedinac koji nema ni državljanstvo, ni prebivalište ili boravište na teritoriji BiH, a pritom se radi o ustanovljenoj povredi njegovih prava i sloboda koja se ne može pripisati entitetskim ili organima vlasti Distrikta Brčko? Naredno pitanje bi bilo: Da li će se eventualna naknada štete u takvom slučaju izvršiti iz budžeta entiteta (i u kojem omjeru) ili eventualno Distrikta Brčko i šta će biti pravni osnov za takvu raspodjelu obaveze naknade štete?
- Primjena međunarodnih standarda u zaštiti ljudskih prava u velikoj mjeri zavisi od pravosuđa. Institucionalni okvir za edukaciju u toj oblasti, sa izuzetkom aktivnosti centara za edukaciju sudija i tužilaca, u BiH ne postoji. Institucionalne edukacije u ovoj oblasti nema ni u okviru dodiplomskih studija na pravnim fakultetima u Bosni i Hercegovini. Izučavanje predmeta ljudskih prava, kojem, prema prirodi stvari, pripada i izučavanje Evropske konvencije o osnovnim ljudskim pravima i slobodama i sudske prakse Evropskog suda, na velikom broju pravnih fakulteta ne postoji, a tamo gdje postoji, ili nije dio obaveznog nastavnog plana i programa, već spada u izborne predmete, ili se izučava na teorijski način. Na studiju drugog i trećeg ciklusa izučavanje ove oblasti svodi se na malobrojne kandidate i teorijsku nastavu. Ni prema Zakonu o polaganju pravosudnog ispita u Bosni i Hercegovini¹² ne postoji oba-

9 Vidi presudu ESLJP *Rodić i ostali*, br. 22893/05, 27. maj 2008. godine.

10 Bilo za materijalnu ili nematerijalnu štetu.

11 Pasivna legitimacija, konkretnije međunarodnopravni segment državnog subjektiviteta *ius standi in iudicio* pred Evropskim sudom svojstvo je države, a ne entiteta.

12 (Član 4) Pismeni dio ispita polaže se iz krivičnopravne i građanskopravne oblasti. Usmeni dio ispita polaže se iz: 1) krivičnog prava (materijalno i procesno), 2) građanskog prava (materijalno i procesno), 3) porodičnog prava, 4) privrednog prava, 5) upravnog prava, 6) radnog prava, 7) ustavnog sistema i organizacije pravosuđa.

veza poznavanja međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava, tako da ni uspješno položen pravosudni ispit, kao uslov za rad u pravosuđu, ne kvalifikuje pojedinca za praktičnu primjenu međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava. Ovaj izazov naglašava činjenica da se radi o pravnoj problematici koja se stalno kreće, te da su zaostaci bilo koje vrste direktno štetni i teško nadoknadiivi.

Rješenje navedenih problema svakako bi podrazumijevalo zajedničku platformu ne samo obrazovnog već i pravosudnog sistema u smislu pridavanja značajnije pažnje izučavanju Konvencije i praćenju prakse Evropskog suda. Materijalna ulaganja u ovu oblast imala bi ne samo konkretan obrazovni efekat već i lako mjerljiv efekat prevencije kako kršenja ljudskih prava, tako i presuda na štetu države. Ono što jeste objektivno mjerljivo i što služi kao jedan od indikatora (ne)primjene Konvencije od domaćeg pravosuđa jeste podatak da je od 2004. do 2020. godine ESLJP donio 63 presude koje se tiču povrede prava na fer i pravično suđenje, koje je zaštićeno članom 6. Konvencije od (sudova) BiH.¹³

- Nepostojanje stručne literature prevedene na domaće jezike naredni je nedostatak, koji krug onih koji imaju, ili bi mogli steći određeno znanje u vezi sa ovom oblasti, svodi na pojedince koji vladaju jednim od dva službena jezika Evropskog suda¹⁴ i, stoga, mogu da prate razvoj prakse Suda. Utisak da se Konvencija primjenjuje sporadično i uglavnom zahvaljujući ličnoj inicijativi sudije pojedinca čini se opravdanim i u isto vrijeme alarmantnim ukoliko se ima na umu činjenica da se, u slučaju sukoba Konvencije i domaćeg pravnog propisa, Konvencija smatra nadređenim pravnim propisom.
- Ono što je na kraju ovog uvodnog dijela, takođe, značajno napomenuti jeste činjenica da u svom postupanju Evropski sud prvenstveno odlučuje na osnovu Evropske konvencije o osnovnim ljudskim pravima i slobodama i sopstvene sudske prakse, mada u vođenju postupka poštuje i domaće pravne propise i sudsku praksu, ukoliko su oni u skladu sa Konvencijom.

Stoga je neophodno da države članice moraju konstantno pratiti razvoj sudske prakse Evropskog suda, te kontinuirano usklađivati domaći pravni sistem sa njom, a sve radi preveniranja kako kršenja osnovnih ljudskih prava i sloboda, tako i presuda protiv država za koje je ustanovljeno da ista prava i slobode krše aktivnošću svojih organa vlasti, bez obzira na to da li se radi o organima zakonodavne, izvršne ili sudske vlasti. Svi navedeni izazovi značajno su potencirani u periodu koji je uslijedio nakon presude Evropskog suda u predmetu *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*¹⁵. Jedinstvena po činjenici da je prva presuda o kršenju zabrane opšte diskriminacije sadržane u Protokolu broj 12 na Evropsku konvenciju, kao i po tome da ne postoji saglasnost o načinu njenog izvršenja, ta presuda je izazvala polemike kako u pravnim, tako i u političkim krugovima, jer se njome zadire u suštinu ustavnopravnog uređenja dejtonske Bosne i Hercegovine.

---

13 15 presuda se odnosi na pravo na pravično suđenje, osam na dužinu postupka i 40 na neizvršenje sudskih presuda, podaci dostupni na https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592020_ENG.pdf

14 Engleski i francuski jezik.

15 Vidi presudu ESLJP *Sejdić i Finci protiv BiH* od 22.12.2009.

- Radi otklanjanja bar jednog dijela svih navedenih problema, kao preporuka bi se mogla naglasiti potreba, kao što je to bio slučaj i sa drugim državama članicama Savjeta Evrope, da se formiraju posebna tijela koja bi na nivou države bila zadužena ne samo za usklađivanje domaćeg pravnog sistema sa Konvencijom već i za praćenje cjelovite sudske prakse Evropskog suda.¹⁶
- Ukoliko je zemlja pristupila Konvenciji i prihvatila obavezujuću nadležnost Evropskog suda, ona mora tu konvenciju i praksu Evropskog suda primjenjivati i u domaćem postupku (postupcima), što je ozbiljan problem u slučaju BiH, imajući na umu navedene razloge. Doda li se svemu ovome, pored političke, i relativno česta legislativna uloga Kancelarije Visokog predstavnika, postaje jasno da se radi o pravnom sistemu koji bi prije usklađivanja sa Evropskom konvencijom morao biti reestablišan, kako bi se stvorile osnove za otklanjanje sistemskih povreda osnovnih ljudskih prava i sloboda, koje postaju sve češći razlog za donošenje presuda Evropskog suda protiv Bosne i Hercegovine.

TEMA 3.

Supsidijarnost Evropske konvencije i ESLJP - Rješavanje sukoba domaćih propisa i EKLJP

- Evropskom sudu se može obratiti po članovima 33. i 34. Konvencije kako bi presudio da li su „povrijeđene odredbe Konvencije ili protokola uz nju”, odnosno da li je podnosilac predstavke „žrtva povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju”. Kada obavlja tu svoju ulogu, a naročito u vezi s predstavkama prema članu 34, ESLJP se u svom pristupu rukovodi trima vidovima rezonovanja, konkretno time da on **nije četvrta instanca**, da poštuje **načelo supsidijarnosti** i da visoke strane ugovornice Konvencije imaju **unutrašnje polje slobodne procjene**. Evropski sud za ljudska prava je više puta naglasio da on nije apelacioni sud za presude domaćih sudova, tj. da nije četvrta instanca koja samo ispituje da li su presude tih sudova bile u nekom smislu pogrešne. Uloga ESLJP jeste da utvrdi da li je, ako je riječ o sudskim presudama, određena presuda **dovela do povrede prava** po Konvenciji.
- Sistem Konvencije ne dozvoljava *actio popularis*, te se zadatkom Suda ne može smatrati ispitivanje zakona i prakse *in abstracto*, već utvrđivanje da li je načinom na koji je primijenjeno pravno pravilo, ili se ono odražava na podnosioca u skladu sa Konvencijom ili ne¹⁷.

¹⁶ U tom kontekstu vidi Bazu sudskih odluka Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju, <https://csd.pravosudje.ba/vstvfo/B/142>, te Bazu sudskih odluka - portal odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Suda Bosne i Hercegovine u kojima su primijenjene odredbe Evropske konvencije i u kojima se slijedi ESLJP. <http://www.ehr-bih.org/>

¹⁷ Vidjeti npr. presudu *Roman Zakharov v. Russia* [GC], § 164.

Podnosilac predstavke mora biti direktna¹⁸ ili indirektna¹⁹ žrtva kršenja prava i sloboda iz Konvencije. Kao indirektna žrtve najčešće se pojavljuju srodnici direktne žrtve (djeca, roditelji, braća i sestre, braćni drug), a pravilo je da se oni pojavljuju pred ESLJP ako žrtva nije živa.²⁰

- Trenutak zasnivanja nadležnosti Suda u odnosu na određenu državu, a u skladu sa normama međunarodnog ugovornog prava, veže se za trenutak pristupanja države Evropskoj konvenciji. Praktično, to znači da se Evropski sud smatra nadležnim u odnosu na sve eventualne povrede i predstavke koje se odnose na njih, ukoliko su one nastale nakon pristupanja države Konvenciji.²¹ Naizgled jednostavno rješenje u praksi izgleda znatno složenije ukoliko se vremensko važenje Konvencije, odnosno nadležnost Suda posmatra kao uslov za prihvatljivost određene predstavke u procesu postupanja pred Sudom. Naime, kao jedan od uslova za prihvatanje predstavke od Evropskog suda smatra se poštivanje principa vremenskog važenja Konvencije, odnosno nadležnosti Suda, tako da je osnovni stav da se podnesak neće smatrati prihvatljivim ukoliko se podnosilac u njemu poziva na eventualnu povredu nekog od prava i sloboda zaštićenih Konvencijom nastalu u periodu prije pristupanja države Konvenciji. Retroaktivna primjena Konvencije je u načelu isključena, tako da se država ne može smatrati odgovornom za akte državnih organa koji bi se, uslovno rečeno, mogli smatrati povredama Konvencije ukoliko su ti akti počinjeni prije uspostavljanja nadležnosti Evropskog suda, odnosno stupanja na snagu Konvencije u odnosu na predmetnu državu. Od ovog pravila, međutim, postoje određeni i sasvim opravdani izuzeci, a oni se odnose na situacije u kojima je došlo do tzv. povrede u kontinuitetu, trajne povrede²², odnosno povrede koja je otpočela u trenutku koji vremenski pripada periodu u kojem država nije bila članica Konvencije, ali se ista povreda nastavila i traje u trenutku nakon stupanja Konvencije na snagu i uspostavljanja nadležnosti Suda u odnosu na predmetnu državu. U takvim predmetima Evropski sud ustanovljava nadležnost (pod uslovom da su, naravno, ispunjeni i svi ostali uslovi za prihvatljivost predmeta) iako pri odlučivanju o postojanju povrede (odluci u meritumu) vodi računa o trenutku u kome je država prihvatila nadležnost Suda pristupanjem Konvenciji. Tako se Konvencija, u pravilu, primjenjuje na: nastavak situacije koja je postojala prije stupanja na snagu Konvencije i protokola uz nju u odnosu na državu članicu; kaznu izrečenu nakon što je Konvencija stupila na snagu u određenoj državi; situaciju

---

18 Za pojam „direktna žrtva” vidi presudu *Eckle v. Federal Republic of Germany* od 15. jula 1982. godine.

19 Kako bi ESLJP uvažio predstavku podnosioca koji je indirektna žrtva, ESLJP moraju se pružiti nesporni dokazi o postojanju neposredne veze između opisane povrede određenog prava zaštićenog Konvencijom i događaja koji je tu povredu prouzrokovao.

20 Sud smatra da uslovi koji uređuju pojedinačne zahtjeve na osnovu člana 34. Konvencije nisu nužno isti kao i nacionalni kriteriji koji se odnose na *locus standi*. Čak i u grupnim zahtjevima svaki pojedinac unutar grupe mora potvrditi status žrtve. Pravna osoba, poput, npr. nevladine organizacije, može u odgovarajućim okolnostima podnijeti tužbu u ime svojih članova. Kroz sudsku praksu razvio se i pojam “potencijalne žrtve”, koji omogućuje pojedincima da podnesu individualnu predstavku i u slučajevima kada nisu lično pogođeni određenim aktima. U tim slučajevima potrebno je učiniti vjerovatnim da samo postojanje takvih odredaba ili postupaka može dovesti do povrede zaštićenih prava u odnosu na konkretnog podnosioca.

21 U slučaju Bosne i Hercegovine Evropski sud se smatra nadležnim za sve predstavke koje za predmet imaju eventualnu povredu prava i sloboda nastalu nakon 12. jula 2002. godine.

22 Engl. izrazi *continuing violation*, *continuous violation*.

koja se može razumjeti samo ako se uzmu u obzir činjenice koje su se dogodile prije datuma stupanja na snagu Konvencije (uključujući osnovanost dužine postupka ili predraspravnog pritvora); situaciju koja obuhvata izvršenje – nakon datuma stupanja na snagu – procesne obaveze razjašnjenja smrti ili nestanka, ukoliko su se smrt ili nestanak dogodili prije tog datuma; situaciju koja obuhvata samo fazu sudskih postupaka vođenih nakon datuma stupanja na snagu Konvencije, a ne onih koji su vođeni prije tog datuma, te situaciju koja obuhvata odbijanje obeštećenja kada je protivpravna presuda bila poništena nakon datuma stupanja na snagu.

- Prostorna nadležnost Evropskog suda definisana je odredbama Evropske konvencije o prostornom važenju same konvencije, te se tako u članu 1. Konvencije ustanovljava obaveza za sve države potpisnice da zaštite ljudska prava i slobode garantovane Konvencijom “svakome u svojoj nadležnosti”, pri čemu izraz “svakome” podrazumijeva obavezu da se zaštite sva lica na teritoriji te države, bila oni državljani ili ne. Nadležnost Evropskog suda u ovom slučaju možemo posmatrati kao “izvedenu”, odnosno nadležnost ograničenu teritorijom država potpisnica. Pošto, u skladu sa međunarodnim pravom, svaka država u određenim situacijama²³ ispoljava svoj subjektivitet i van granica svoje teritorije, postavlja se pitanje da li se nadležnost Evropskog suda proteže i van granica teritorije država članica, paralelno sa javnopravnim zahvatima vlasti tih država? Načelno je takva odgovornost prema Konvenciji dopuštena, te se država smatra odgovornom i za akte učinjene izvan sopstvene teritorije ako predstavljaju vršenje njene jurisdikcije. Takva mogućnost je izuzetak od pravila.
- Stvarna nadležnost Evropskog suda za ljudska prava postavljena je samom Konvencijom, protokolima i Pravilima postupka i podrazumijeva utvrđivanje dopustivosti obraćanja Sudu, kao i utvrđivanje (ne)postojanja kršenja prava i sloboda zagarantovanih Konvencijom i protokolima. Evropski sud ne predstavlja višu instancu u odnosu na domaće pravosuđe države na koju se aplikacija odnosi i ne može poništavati, mijenjati ili na bilo koji način revidirati presude domaćih sudova iako, posredno posmatrano, može dovesti do ponavljanja sudskog postupka u okviru nacionalnog pravosuđa ukoliko, primjera radi, ustanovi da su u istom postupku povrijeđena aplikantova procesna prava, zagarantovana članom 6. Konvencije.
- Načelo **supsidijarnosti** i **unutrašnje polje slobodne procjene** koje se priznaje domaćim vlastima nužno su međusobno povezani.
- Načelo supsidijarnosti (koje je sada zvanično priznato Protokolom broj 15, kojim se mijenja Konvencija) daje **prvenstvo nacionalnim vlastima** u provođenju prava prema Konvenciji. Polje slobodne procjene podrazumijeva stepen poštivanja za procjenu domaćih vlasti o tome da li su određene mjere koje utiču na prava koja nisu apsolutna u skladu s tim pravima. Stoga se ESLJP često poziva na načelo **supsidijarnosti** u vezi s granicama u kojima sagledava sopstvenu nadzornu ulogu. U isto vrijeme, to načelo ne sprečava Sud da ukaže domaćim vlastima na njihovu obavezu da ispune jasno utvrđene zahtjeve koji proističu iz Konvencije. ESLJP se poziva na **unutrašnje polje slobodne procjene** domaćih vlasti kako bi ukazao da su one u boljem položaju da presude da li konkurentni javni i privatni interesi zahtijevaju da se ograniči neko pravo (ukoliko je riječ o pravu koje nije apsolutno).

---

23 Oblast diplomatsko-konzularnih odnosa, npr.

- Obim unutrašnjeg polja slobodne procjene može se razlikovati, jer ne postoji evropski konsenzus o rješavanju konkretnog pitanja, cilja kome se teži, pa značaj koji ESLJP tome pridaje treba pripisati **posebnom aspektu prava i postojanju sukoba** između dvaju prava zaštićenih Konvencijom.
- Zabluda je da je postupak pred ovim sudom pravni lijek za pojedince nezadovoljne presudama domaćih sudova. Evropski sud za ljudska prava nije viša (žalbena) sudska instanca i ne predstavlja pravni lijek u odnosu na presude domaćih sudova u meritu. Najprostije rečeno, to je Sud koji štiti isključivo prava i slobode garantovane Evropskom konvencijom o osnovnim pravima i slobodama.
- Evropski sud ne može da mijenja odluke domaćih sudova u odnosu na konačnu izreku o meritu; on može samo da utvrdi postojanje ili nepostojanje povrede nekog od prava i sloboda zaštićenih Konvencijom, a njegova odluka kojom se, primjera radi, ustanovljava postojanje povrede istih prava i sloboda, kao obavezujuća za zemlje članice, u isto vrijeme predstavlja i nalog državi da istu povredu otkloni. Evropski sud, dakle, nije u odnosu na domaći sudski postupak viša instanca i ne može da poništava i mijenja domaće sudske odluke. Osnovanije je tvrditi da je Evropski sud za ljudska prava, zapravo, prva instanca²⁴, jer je njegova osnovna funkcija da ustanovi postojanje ili nepostojanje povrede nekog od prava garantovanih Konvencijom.
- Ustanovljavanjem Evropskog suda da su povrijeđena osnovna ljudska prava i slobode stvara se, kako je već rečeno, pravna obaveza za državu da, izvršavajući odluku Evropskog suda, preduzme adekvatne mjere koje treba da dovedu do zadovoljenja ne samo interesa podnosioca predstavke već i principa pravičnosti zastupljenog u Evropskoj konvenciji i praksi Evropskog suda.
- Sama obaveza države, odnosno način izvršenja presude najčešće nije i ne mora nužno biti definisana u samoj presudi, jer država protiv koje je odluka donesena ima mogućnost da provede odluku Evropskog suda u skladu sa odredbama sopstvenog, domaćeg pravnog sistema, a u dogovoru i saradnji sa Komitetom ministara Savjeta Evrope. To u praksi znači da postoji sloboda u pogledu izbora načina izvršenja presude, sve dok se izabranim načinom otklanja povreda ustanovljena presudom Evropskog suda²⁵.
- U pojedinačne mjere koje se preduzimaju radi izvršenja presude Evropskog suda spadaju mjere koje zavise od same učinjene povrede, odnosno prava ili slobode prekršene postupkom organa državne vlasti.

Tako se te mjere mogu sastojati u nalogu da se ponovno otvori sudski postupak²⁶, da se unište i zabrani korištenje informacija pribavljenih postupkom za koji je utvrđeno

---

24 Kao što to tvrdi veliki broj kako teoretičara, tako i praktičara. Detaljnije vidi Laurence R. Helfer, *Redesigning the European Court of Human Rights: Embeddedness as a Deep Structural Principle of the European Human Rights Regime*, *The European Journal of International Law*, Vol. 19, No. 1, p. 125-159.

25 U tom kontekstu treba posmatrati i višegodišnje pregovore koji se unutar BiH vode u pogledu iznalaženja načina izvršenja presude *Sejdić i Finci protiv BiH*.

26 Vidi, *Barbera, Messeque&Jabardo*, Resolution DH (94) 84.

da predstavlja povredu prava na privatnost²⁷, da se opozove nalog za deportaciju izdan uprkos postojećem riziku nehumanog tretmana u zemlji izručenja²⁸ i tome slično. Pored ovih pojedinačnih, postoje i opšte mjere za otklanjanje povrede koje su, u principu, usmjerene na sprečavanje ponavljanja utvrđene povrede i one se mogu odnositi na potrebu ustavnopravne, legislativne ili izmjene odredaba upravnog postupka u državi protiv koje je presuda donesena.²⁹ U slučajevima kad je do povrede Konvencije došlo pogrešnom primjenom propisa domaćih sudova, potrebno je mijenjati sudsku praksu u smjeru u kojem je to naznačeno u presudi Evropskog suda³⁰.

- Jedina oblast u kojoj ne postoji mogućnost izbora načina izvršenja odluke Evropskog suda (državi se nalaže određeno postupanje) odnosi se na izricanje privremenih mjera³¹. Da bi takvom zahtjevu Sud udovoljio, potrebno je da zadovoljava određene kriterije. Za razliku od redovnih podnesaka, ovaj zahtjev se dostavlja Sudu u formi faksimila, elektronske pošte ili po donosiocu. Izricanje privremenih mjera je moguće, pored ostalog, samo ukoliko se radi o hitnim slučajevima, kao što su npr. postupci ekstradicije, deportacije, neposredne opasnosti po život ili zdravlje i sl. Zahtjev za izricanje privremenih mjera potrebno je uputiti Sudu u što kraćem roku u odnosu na trenutak donošenja konačne domaće odluke, čije se odgađanje (suspenzija) obično traži ovim zahtjevom. Zahtjev je, takođe, moguće uputiti i prije nego što je domaća odluka kojom se nalaže izvršenje određene radnje postala konačna. Tako je, primjera radi, kod mjere koju su izrekle domaće vlasti, a koja se odnosi na predmete ili postupke ekstradicije ili deportacije, u kojima je hitnost podnošenja zahtjeva jedna od najbitnijih radnji, moguće isti zahtjev uputiti i prije nego što domaća odluka postane konačna. Zahtjevu za primjenu privremenih mjera, pored navedenog, potrebno je priložiti sve relevantne dokumente koje podnosilac posjeduje a koji se tiču samog predmeta, poput sudskih ili odluka drugih državnih organa. Ukoliko se radi o slučajevima deportacije ili ekstradicije, potrebno je naglasiti tačan datum i vrijeme u kojem se planiraju izvršiti te radnje.

---

27 Vidi presudu *Amann v. Switzerland*.

28 Vidi, *D.v. United Kingdom*, Resolution DH (98) 010.

29 Takav je bio nalog Komiteta ministara Velikoj Britaniji u kojem se od nje traži da udovolji svojim obavezama utvrđenim presudom Evropskog suda u slučaju *Hashman and Harrup against the United Kingdom*, te da izvrši zakonske dopune odredaba u vezi sa slobodom izražavanja, čija je povreda navedenom presudom ustanovljena.

30 Takav je slučaj sa presudom *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine*.

31 Podnošenje zahtjeva za izricanje privremenih mjera regulisano je Pravilima Suda, članom 39.

TEMA 4.

Pojam (djelotvornosti) domaćeg pravnog lijeka kao uslova za obraćanje Evropskom sudu

- U skladu sa članom 1. Evropske konvencije kojim je obezbijeđeno načelo univerzalnosti u pogledu uživanja prava i sloboda predviđenih Konvencijom i protokolima, odgovornost za garantovanje tih prava i sloboda počiva na državama članicama Konvencije. Iz istog stava proističe i supsidijarnost Konvencije u odnosu na domaći sistem, dodatno naglašena članom 35. Konvencije, koji u stavu 1. naglašava da je osnovni uslov za obraćanje Evropskom sudu obavezno iscrpljivanje unutrašnjih pravnih lijekova „u skladu sa opštepriznatim načelima međunarodnog prava“.
- Cilj člana 13. je da se obezbijedi način na koji pojedinci mogu dobiti zadovoljenje u okviru domaćeg pravnog sistema, ukoliko je došlo do povrede njihovih prava i sloboda zaštićenih Konvencijom, prije nego što posegnu za zaštitom pred Evropskim sudom³². Član 13. Evropske konvencije svakom licu (s posebnim naglaskom na zabranu diskriminacije bilo koje vrste i ravnopravnost polova) garantuje pravo na djelotvoran pravni lijek u okviru nacionalnog pravnog poretka protiv povreda prava priznatih Evropskom konvencijom, pri čemu je to pravo istovremeno i akcesorno, ali i autonomno.
- Akcesornost ovog prava se odražava u mogućnosti pojedinca da se na povredu prava na efikasan pravni lijek poziva u vezi sa povredom nekog drugog prava ili slobode priznatih Konvencijom, dok autonomnost ovog prava podrazumijeva njegovu moguću povredu i onda kada ne postoji prethodno učinjena povreda nekog drugog prava ili slobode zaštićene Konvencijom.
- Član 13. Evropske konvencije garantuje „djelotvoran lijek pred državnim organima“ svakome ko tvrdi da je žrtva kršenja prava i sloboda zaštićenih Konvencijom³³ pod čime se podrazumijeva postojanje pravnog lijeka u bilo kojoj formi u unutrašnjem pravnom poretku kojim djelotvorno mogu da se štite prava i slobode garantovane Evropskom konvencijom pred nadležnim organima. Pravni lijek je djelotvoran ukoliko se njegovim korištenjem u unutrašnjem pravnom poretku daje mogućnost da se poništi akt kojim je povrijeđeno neko pravo, ili da se izmijeni isti akt.
- Djelotvornost pravnog lijeka podrazumijeva ne samo mogućnost da se njegovim korištenjem otkloni povreda prava ili slobode garantovane Konvencijom već i da se dobije zadovoljenje za učinjenu povredu.
- Zaštita koju pruža član 13. ne ide toliko daleko da zahtijeva bilo kakvu posebnost u pogledu forme pravnog lijeka s obzirom na standard polja slobodne procjene koji se daje državama ugovornicama³⁴.

32 Vidi presudu ESLJP *Kudła protiv Poljske*, 2000, § 152.

33 Vidi presude *Klass protiv Njemačke*, 1978, stav 64, i *Boyle i Rice protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1988, stav 52.

34 Vidi presudu *Budayeva i drugi protiv Rusije*, 2008, stav 190.

- Član 13. ne može se tumačiti tako da zahtijeva pravni lijek u domaćem sistemu svake navodne pritužbe prema Konvenciji koju pojedinac može imati, bez obzira na to kako neutemeljena njegova pritužba može biti: pritužba mora imati svojstvo „dokazive tvrdnje”³⁵.
- Evropski sud ne daje apstraktnu definiciju pojma „dokazivosti”, već je potrebno ocijeniti u svjetlu činjenica i prirode pravnog pitanja da li svaka tvrdnja o povredi ponasob predstavlja osnov za dokazivu pritužbu prema članu 13, kao i da li su ispunjeni ostali uslovi za primjenu člana 13. u odnosu na istu tvrdnju.³⁶

D) SIMULACIJA SLUČAJA (primjer)

Za simulaciju je predviđeno vrijeme od 90 minuta, od čega je za pripremu timova predviđeno 30 minuta, prezentaciju argumenata 30 minuta, te zajedničku diskusiju 30 minuta. Potrebno je, zavisno od broja polaznika, izvršiti podjelu na timove podnosioca predstavke, zastupnika države, te sudskog vijeća.

Činjenično stanje:

M.M., koju zastupa S.I., podnijela je 1. avgusta 2020. godine predstavku Evropskom sudu zbog dužine trajanja postupka koji je M.M. pokrenula tužbom od 15. novembra 2014. godine pred Osnovnim sudom u Banjaluci radi naknade štete, koji je pred prvostepenim sudom trajao dvije godine i tri mjeseca, a okončan je presudom Okružnog suda u Banjaluci 31. maja 2019. godine. Nakon toga je M.M. podnijela apelaciju Ustavnom sudu BiH zbog dužine trajanja postupka, tvrdeći da joj je time povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku i pravo na efikasan pravni lijek. Postupak pred Ustavnim sudom je trajao do 15. marta 2021. godine i okončan je stavom Ustavnog suda BiH da nije bilo povrede prava na pravično suđenje i prava na efikasan pravni lijek.

Relevantni propisi:

Zakon o parničnom postupku: član 10. Sud je dužan da provede postupak bez odugovlačenja i sa što manje troškova i da onemogući svaku zloupotrebu prava koja strankama pripadaju u postupku;

Zakon o sudovima u Republici Srpskoj: član 48. [...] (3) Predsjednik suda odgovoran je za rukovođenje cjelokupnim sudom i sudskom upravom. [...]; član 55. (1) Ministar, uz prethodnu saglasnost Visokog pravosudnog i tužilačkog vijeća, donosi Pravilnik o unutrašnjem sudskom poslovanju. (2) Predsjednik suda, uz saglasnost ministra, donosi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta. Član 56. Ministarstvo u okviru sudske uprave ima sljedeće nadležnosti: a) izrada zakonskih tekstova i drugih propisa za ustanovljenje, mjerodavnost, sastav i postupak pred sudovima, b) vrši nadzor i prati primjenu ovoga zakona i drugih propisa i podzakonskih akata koji se odnose na organizaciju i poslovanje suda, v) osiguranje materijalnih, finansijskih, prostornih i drugih uslova za rad sudova, g) prikupljanje statističkih i drugih podataka o radu sudova, [...] e) nadzor nad primjenom Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju.

³⁵ Vidi presude *Boyle and Rice v. the United Kingdom*, 1988, § 52, *Maurice v. France* [GC], 2005, § 106.

³⁶ Vidi presudu *Boyle and Rice v. the United Kingdom*, 1988, § 55.

EKLJP

Član 6. stav 1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

Član 13. Svako čija su prava i slobode priznata ovom konvencijom narušena ima pravo na pravni lijek pred nacionalnim vlastima, čak i onda kada su povredu ovih prava i sloboda učinila lica u vršenju svoje službene dužnosti.

E) OBRAZAC ZAVRŠNE EVALUACIJE

Uvod u Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda

1. SADRŽAJ I PREZENTACIJA

Molimo Vas da ocijenite navedene oblasti nekom od predloženih ocjena	Sadržaj edukacije 1 (loš sadržaj) 3 (prosječan) 5 (izvrstan)	Način edukacije 1 (loše izlaganje) 3 (prosječan) 5 (izvrstan)	Važnost za Vaš posao 1 (nije važno) 3 (važno je) 5 (veoma važno)	VRIJEME Da li je predviđeno vrijeme bilo:		
				prekratko	predugo	dovoljno
Primjena i pozicija Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine						
Izazovi u primjeni međunarodnih standarda ljudskih prava u Bosni i Hercegovini						
Supsidijarnost Evropske konvencije i ESLJP - Rješavanje sukoba domaćih propisa i EKLJP						
Pojam (djelotvornosti) domaćeg pravnog lijeka kao uslova za obraćanje Evropskom sudu						

Kako biste ocijenili sljedeće elemente obuke?

	1	2	3	4	5
Sadržajnost rasprave:					
Vođenje programa obuke:					
U kojoj mjeri su zadovoljena Vaša očekivanja od obuke?					
Kako biste ocijenili kvalitet organizacije obuke?					

Postoje li neke teme koje bi bilo potrebno uvrstiti u program obuke?

da	ne	
(ako je odgovor potvrđan, navedite koje oblasti biste željeli uvrstiti u program obuke)		Teme koje bi bilo potrebno uvrstiti u program obuke:

Dodatni komentari i sugestije:

Zahvaljujemo na saradnji!

F) OBRAZAC ZAVRŠNOG TESTA

Odgovorite na sljedeća pitanja:

1. Šta je Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine u formalnom smislu?
2. Koji je pravni osnov za direktnu primjenu Evropske konvencije u domaćem pravnom sistemu?
3. Šta je načelo supsidijarnosti?
4. Koja je nadležnost Evropskog suda za ljudska prava?
5. Šta je predmet odlučivanja pred Evropskim sudom?

Vijeće Evrope je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Sastoji se od 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope potpisnice su Evropske konvencije o ljudskim pravima, sporazuma koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i vladavinu prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int